

פרשת נצבים התשע"ט

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. דברים פרק כט, ט-כח

(ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושריכם כל איש ישראל: (י) טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב עציף עד שאב מימיף: (יא) לעברף בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כרת עמך היום: (יב) למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דברך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב: (יג) ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת: (יד) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: (טו) כראתם ידעתם את אשר ישנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: (טז) ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמם: (יז) פריש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פריש בכם שרש פרה ראש ולענה: (יח) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה: (יט) לא יאבה ה' סלח לו כי אז יעשן אפה וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו פלה אלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים: (כ) והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה: (כא) ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ והוא ואת תחלואיה אשר חלה ה' בה: (כב) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תגרע ולא תצמח ולא יעלה בה פליעשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצבולים אשר הפך ה' באפו ובחמתו: (כג) ואמרו פלה גוים עלימה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה: (כד) ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבתם אשר כרת עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים: (כה) וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעו ולא חלק להם: (כו) ויחראף ה' בארץ ההוא להביא עליה את פלה הקלה הכתובה בספר הזה: (כז) ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ויבקץ גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה: (כח) הנסתרתי לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת: ס

(17) Lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turns away this day from Hashem our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that bears gall and wormwood; (18) And it happen, when he hears the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying, "I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart, to destroy the moist with the dry."

2. דעת זקנים מבעלי התוספות דברים פרק כט פסוק יז

.. ועוד פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגוי כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה וא"כ בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה כלומר שירצ' להוסיף החטאיי שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות. אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמודו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא נין לו ולא נכד בעמו. והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

3. חזקוני דברים פרק כט פסוק יז

פן יש בכם שרש פרה וגוי מסתיר בלבו העבירה כשרש זה המכוסה בארץ ואחר כך פורה, אבל אם יעשה העבירה בגלוי יש כח בידו לעשות ממנו משפט.

4. בכור שור דברים פרק כט פסוק יז

פן יש בכם איש או אשה... אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים: שאין מבחינים בין טוב לרע, ואין ממחין בידו מלעשות כל אשר עם לבבו. פן יש בכם שורש פורה ראש של מחשבה רעה שלאחר - זמן תבא לידי - מעשה, ויפרה וירבה דבר רע ומר כראש

ולענה. ולכך אני רוצה שתהיו כולכם בברית ובאלה ובשבועה, שאם יהיה אחד מכם שלא יהיה בברית,

5. חזקוני דברים פרק כט פסוק יח

(יח) את דברי האלה הזאת ארור האיש אשר יעשה וגוי האמורים בפי' תבא. והתברך לשון ברכה כאשר ישמע הקללה, יתברך בלבבו ויאמר שלום יהיה לי כמו אדם כאשר שומע הקללה אומר חוץ ממני. [והתברך בלבבו עושה עצמו מברך]. כי בשררות לבי אלך אם בשרירות לבי. למען ספות הרוה כדי להרבות עונות שנפשו רוה ושבעה מהן שאין בהם יצר הרע כגון לבישת שעטנו וכיוצא בהן. את הצמאה [עם הצמאה], עם העונות שנפשו תאבה וצמאה להם כגון גזל ועריות וכיוצא בהן. ד"א למען ספות הרוה את הצמאה להוסיף ולשבוע שובע עבירות את מי שהוא רעב וצמא מהם כלומר מתי יבא יום לעבור עבירה בפרהסיא שיוכל לשבוע עצמו ממה שהוא צמא היום כי ירא פן ישפטוהו מי שהכח בידם. ד"א להוסיף ולחבר הצדיקים עם הרשעים ולעשות כמעשיהם, הכתוב המשיל הצדיק לרוה על שם והיתה נפשם כגן רוה, והרשע לצמאה על שם והיה כערער בערבה.

6. רשב"ם דברים פרק כט פסוק יח

למען ספות הרוה - המזיד, שמתוך שובע הוא חוטא: הצמאה - לתאבון שאינו רשע כעושה להכעיס מתוך שובע: כי בשרירות לבי - אלא בשרירות:

7. רמב"ן דברים פרק כט פסוק יח

(יח) והתברך בלבבו לאמר - כשישמע האחרים מתקללים באלות האלה, הוא יתברך במחשבתו ויאמר בלבו שלום יהיה לי מכל אלה כאשר אלך בתאות לבי. והשם לא יסלח לו אבל יעשן עליו אפו אז כשיחטא, לדור או לדורות. או יהיה טעם "כיי" לאמר, יהיה לי שלום בעבור שאינני מקבל עלי השבועה, כי בשרירות לבי אלך כל ימי וכל חפצי אעשה. ולא יאבה ה' בעבור שאיננו מקבל אלתו לסלוח לו, אבל יעשן עליו אפו כיון שבא בבריתו לפני עם כל ישראל. התאווה הגוברת ומתחזקת בלב תקרא שרירות, כלשון חכמים (בבא בתרא קס ב) שריר וקיים, וכן בשרירי בטנו (איוב מ טז):

ופירוש למען ספות הרוה את הצמאה - להוסיף השבעה עם המתאווה, כי נפש שבעה תקרא רוה, כענין וריתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו (ירמיה לא יג), והיתה נפשם כגן רוה (שם פסוק יא), והמתאווה תקרא צמאה, צמאה לך נפשי (תהלים סג ב). והטעם, כי נפש האדם הרוה שאיננה מתאווה לדברים הרעים לה, כאשר תבא בלבו קצת התאווה והוא ימלא תאותו אז יוסיף בנפשו תאווה יתירה ותהיה צמאה מאד לדבר ההוא שאכל או שעשה יותר מבראשונה, ותתאווה עוד לדברים רעים שלא היתה מתאווה להם מתחלה. כי המתאווה לזמת הנשים היפות, כשיהיה שטוף בזמתן תבואה תאווה לבוא על הזכר ועל הבהמה, וכיוצא בזה בשאר התאוות, וכענין שהזכירו חכמים (סוכה נב ב) משביעו רעב מרעיבו שבע. ולכך יאמר הכתוב בהולך בשרירות לבו, שהוא אם ימלא נפשו בתאוות השרירות והחזקות עליו אשר היא צמאה להם, יוסיף נפשו הרוה עם הצמאה, כי יתאווה ויצמא למה שהיה שבע ממנו וכאשר השביע נפשו בו. ולפי שהזכיר "שרש פורה" אמר בלשון הזה, כי יוסיף השרש הוא כפתו אשר היא רוה ורעננה עם הצמאה ותשובנה כולם צמאות:

ואין "למען" במקום הזה טעם, שאלך בשרירות לבי בעבור שאספה הרוה עם הצמאה, אבל הוא כמו "לספות", יאמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך. כי בכל סבה עם עלול יאמר "למען", בין שיעשה אדם הגורם לרצותו בעלול, כמו למען (אשר) ייטב לך, בין שיהיה אדם הגורם כן שלא מדעתו, כמו למען למוג לב (יחזקאל כא כ), למען יאשמו (שם ו ו), כספם וזהבם עשו לי עצבים למען יכרת (הושע ח ד), ורבים כאלה. וזה הטוב והישר בעיני בפסוק הזה מכל הנכתב עליו בהרבה פנים:

גם יתכן לפרש, שהוא שב אל שרש פורה וראש ולענה, יאמר כי יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי למען שיוסיף פארתו הרוה אשר תגדל ותצמיח הלענה וראש על הצמאה אשר לא היתה צומחת. או יהיה "הרוה" כנוי ללענה הנזכרת, שיוסיף הלענה הרוה הצומחת וגדלה מאד על הצמאה אשר לא היתה גדלה רק מעט, ותהיינה שתיהן צומחות. והכונה בזה לומר, כי כל אשר ישמע האלה ויתברך ממנה ויתחזק בשרירותו, סעיפיו ישיבוהו לחטוא ויצמיחו פשעים יותר מבראשונה. וגם זה פירוש נכון:

8. תרגום אונקלוס דברים פרק כט

יז- דלמא אית בכון גבר או אתא או זרעי או שבטא דלביה פני יומא דין מדחלתא די אלהנא למקהד למפלח ית טעות עממיא האנון דלמא אית בכון גבר מהרהיר חטין או זדון.
יח- ויהי במשמעיה ית פתגמי מומתא הדא ויחשיב בלביה למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אזיל בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זידנותא.

9. רש"י דברים פרשת נצבים פרק כט

(יז) פריש בכם - שמא יש בכם: אשר לבבו פנה היום - מלקבל עליו הברית: שרש פנה ראש ולענה - שרש מגדל עשב מר פגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם: (יח) והתברך בלבבו - לשון ברכה, יחשב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קלות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך - בנדי"רא שו"יא benoir soi בלעז, כמו והתגלח, והתפלל: כי בשרירות לבי אלך - במראית לבי, כמו (במדבר כ"ד) "אשורנו ולא קרוב", כלומר, מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרגה - לפי שאוסיף לו פרענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצטרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן תרגם אונקלוס "בדיל לאוספא לה חטאי שלותא על זידנותא" - שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות: הצמאה - שוגג, שהוא עושה כאדם שפוד שהוא עושה שלא מדעת: הצמאה - שהוא עושה מדעת ובתאוה:

10. תורת משה דברים פרק כט (פס' ט-כח) פסוק יח

(יח) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו וגו'. פירש"י ז"ל כדמתרגם לאוספא ליה חטאי שלותא על זידנותא. וי"ל דמיירי באומר אחטא ואשוב, והיינו והתברך בלבבו לשון ברכה, שיאמר אעבור על כל התורה ומ"מ יתהפכו לי כל הקלות לברכה, כי אח"כ בסוף הימים אראה לשוב בתשובה, וזהו והתברך בלבבו שאומר עם לבבו שהוא יהי מתברך, ויאמר שלום יהיה לי אעפ"י שבשרירות לבי אלך, ואמר למען ספות הרוה את הצמאה, כי ידוע השב על זדונותיו עד שיהפכו לזכיות, אז גם השגגות שלו מתהפכים לזכיות ממילא אגב הזדונות, כי לא יפסיד על שעשאן בשוגג, וזהו למען ספות הרוה את הצמאה, ואמר לא יאבה ה' סלוח לו כי האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פ"ה ע"ב)א.

11. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב

אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כשגגות, שנגאמר, (הושע יד) "שובה ישאאל עד ה' אלהיך, כי כשלת בעונך". הא, עון, מזיד הוא, וקרי ליה, מכשול. איני! והא אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כזכיות. שנגאמר, (יחזקאל לג) "ובשוב רשע מרשעתו וגו', עליהם הוא יחיה". לא קשיא - כאן מאהבה, כאן מיראה.

12. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד ב

רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפלו צדיק גמור כל ימיו, ומרד באחרונה - אבד את הראשונות, שנגאמר, (יחזקאל לג) "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו... אמר ריש לקיש, בתוהא על הראשונות:

13. פנים יפות דברים פרק כט פסוק יח

(יח) והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי וגו'. כבר פירשנו בזה שאחז"ל [קידושין כ א] כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר, וכיון דאומר מותר שוגג הוא [שבת סח ב] מסיתו היצה"ר כי לא יענש שוב מחמת שנעשה לו כהיתר שהוא שוגג, והיינו דכתיב והתברך בלבבו לאמר וגו' בשרירות לבי אלך, היינו משום שאחז"ל [ברכות נד א] בכל לבבך בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר, אבל כיון שנעשה לו כהיתר שוב אין כח ליצ"ט להטותו לטובה בהיותו אומר כי הוא היתר, וז"ש והתברך בלבבו בתחילה שיש לו שני לבבות יצ"ט ויצה"ר לאמר כי בשרירות לבי אלך, היינו לאחר שנעשה כהיתר שאין כח ליצ"ט להטותו, היינו דאמר למען ספות הרוה את הצמאה, כתרגומו לאוספא שלותא על זידנותא:

אך כבר כתבנו שזה שנעשה כהיתר הוא חמור הרבה יותר מן המזיד שהוא מורד נגד הש"י לחשוב זה שהזהיר עליו כהיתר הוא, ונידון על המחשבה רעה הזאת כשנעשה לו כהיתר במעשה, ואחז"ל [יומא פז א] עבר עבירה ושנה אין מספיקין בידו לעשות תשובה, וז"ש לא יאבה ה' סלוח לו שאין הש"י רוצה בתשובתו, ואמר כי אז יעשן אף ה' באיש ההוא דאף

שקבלו ישראל ערבות זה בזה, היינו שמחויבין להוכיח זה את זה כדכתיב [ויקרא יט, יז] הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, אבל לאחר שנעשה לו כהיתר אין תועלת בתוכחה וסבר שהוא מותר, אל תוכח לך פן ישנאך ואין בזה ערבות לכך אמר באיש ההוא :
 ונראה עוד מה שהזכירם לעיל פן יש בכס איש או אשה או משפחה או שבט וכאן כתב רק איש, היינו משום דכתיב ומחה ה' את שמו דהיינו שזרעו נכרתין כדין ע"ז שהוא בכרת, וזה ל"ש גבי אשה שאין הזרע נכרת בחטאה כי הוא הולך אחר משפחת אביו, וגם בשבט לא יתכן לומר שיכרתו דגמירא דלא כליא שבטא כדאיתא בפרק יש נוחלין [ב"ב קטו ב] ומשפחה הוא בכלל איש כדכתיב [ויקרא כ, ה] באיש ההוא ובמשפחתו, ובפשטות נראה הא דלא כתב כאן משפחה או שבט, דהטעם שאין בו ערבות על המחשבה הרעה הזאת שהוא פנה היום, משום דאף שהוא נענש על מחשבת ע"ז כדאיתא ספ"ק דקדושין [לט ב] דכתיב למען תפוש ישראל בלבם היינו האדם עצמו, אבל על הערבות אין על המחשבה דכתיב הנסתרות לה' אלהינו, והנה אחז"ל עוד שם [סנהדרין מד א] אלא עכ"מ מ"ט אענש משום דהוי ידעי ביה אשתו ובניו, א"כ גבי משפחה או שבט היינו שנתיעצו יחד לעבור על הברית ולעבוד ע"ז, א"כ הרי הוא כבר נגלות דלא גרע משפחה או שבט מאשתו או בניו דהוי נגלות, והא דלא חשיב אשה היינו משום דאשה אינה בכלל ערבות כמ"ש הרא"ש בברכות דף ד' :

דברים פרק ל, א-י

(א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהַשְׁבֹּתָ אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹלִים אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה : (ב) וְשָׁבַתְּ עַד־ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹלִי כָּל־אֲשֶׁר־אֲנֹכִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ : (ג) וְשָׁבַתְּ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתֶךָ וּרְחַמְךָ וְשָׁב וְקִבַּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה : (ד) אִם־יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ : (ה) וְהִבִּיאֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְרֻשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטִבְךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ : (ו) וּמַלְּה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְּךָ וְאֶת־לִבְּךָ זָרַעַךָ לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ : (ז) וְנָתַתְּ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־כָּל־הָאֱלוֹת הָאֵלֶּה עַל־אֵיבֶיךָ וְעַל־שֹׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ : (ח) וְאִתָּה תֵּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם : (ט) וְהוֹתִירְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפָרִי בְּטָנְךָ וּבְפָרִי בְּהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמְתְךָ לְטָבָה כִּי יֵשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׁשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ : (י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹלִי ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתַי וְחִקְתִּיו הַפְּתוּנָה בְּסֹפֵר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תֵשׁוּב אֵלַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ : פ